

8. PROSINCE 1991

KONEC KOMUNISTICKÉHO IMPÉRIA – PÁD BERLÍNSKÉ ZDI

<p>Anotace:</p>	<p>Aktivita připomíná významnou historickou událost, uzavření tzv. bělověžské dohody 8. prosince 1991, které znamenalo počátek konce sovětského impéria. Na troskách kdysi všemocného Sovětského svazu vzniklo Společenství nezávislých států (SNS) a některé Sověty ovládané národy šly cestou naprosté nezávislosti. Říše zla, jak Sovětský svaz trefně nazval Ronald Reagan, zmizela v propadlišti dějin. Jednotlivé kroky aktivity můžete využít tak, jak jsou přichystány, případně je můžete doplnit o vlastní materiály.</p>
<p>Vzdělávací oblasti a obsahové vzdělávací okruhy:</p>	<p>ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace</p>
<p>Průřezová témata:</p>	<p>ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ) OV: OVDS</p>
<p>Klíčové kompetence:</p>	<p>ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí</p>
<p>Doporučený věk:</p>	<p>14+</p>
<p>Cíle:</p>	<p>Žáci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ se seznámí s důvody rozpadu Sovětského svazu ▪ zjistí, jak rozpad Sovětského svazu vnímali a vnímají sami Rusové ▪ se učí pracovat s prameny
<p>Pomůcky:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PRACOVNÍ LISTY pro každého žáka nebo do dvojice
<p>Postup:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žáky rozdělíme do skupin – ideálně po čtyřech. Každý žák bude mít jeden PRACOVNÍ LIST (A, B, C nebo D) – pokud nebude počet vycházet, s materiálem A, případně dalším, může pracovat dvojice. 2. Po přečtení budou zjištěné informace žáci sami či ve dvojici formulovat, seznámí s nimi spolužáky ve skupině a zapíší je do PRACOVNÍHO LISTU. Svě odpovědi pochopitelně mohou obohatit o informace, které znají z jiných zdrojů. 3. Po vyplnění otázek PRACOVNÍHO LISTU nechte žáky pracovat s karikaturou a mapkou SSSR (PRACOVNÍ LIST E). Ve skupině by měli diskutovat a spolupracovat. Svá zjištění opět zapisují do PRACOVNÍHO LISTU.

4. Při závěrečné diskuzi společně shrňte příčiny, průběh, okamžité i dlouhodobé následky rozpadu SSSR. Vyzvěte postupně skupiny, ať seznámí spolužáky se svými zjištěními, jejich odpovědi korigujte a zapisujte na tabuli.

Zdroje:

https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/leonid-kravcuk-vzpomina-jak-pred-20-lety-prispel-k-rozpadu-sovetskeho-svazu_201112081310_mvdydrova

<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/archiv/rozpad-sovetskeho-svazu-259875>

<https://zahranicni.hn.cz/c1-64774630-putin-rozpad-sovetskeho-svazu-byl-katastrofou-a-humanitarni-tragedii-miliony-rusu-se-ocitly-mimo-vlast>

https://en.wikipedia.org/wiki/Dissolution_of_the_Soviet_Union#

https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Denstv%C3%AD_nez%C3%A1visl%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/rusko-sovetsky-svaz-pruzkum-rusove-stydi.A190118_110308_zahranicni_remy

<https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/rozpad-sssr-a-vznik-ruske-federace-1985-1991/>

Sue Ann Kime, Paul Stich: Global History: STARreview, N&N Publishing, 1. 1. 2000

Klíč k mapě (post-sovětské státy podle abecedy):

1. Arménie 2. Ázerbajdžán 3. Bělorusko 4. Estonsko 5. Gruzie 6. Kazachstán 7. Kyrgyzstán 8. Lotyšsko 9. Litva 10. Moldávie 11. Rusko 12. Tádžikistán 13. Turkmenistán 14. Ukrajina 15. Uzbekistán

8. PROSINCE 1991

PRACOVNÍ LIST A

„My, prezidenti Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny konstatujeme, že Svaz sovětských socialistických republik jako subjekt mezinárodního práva a geopolitické reality končí svou existenci,“ tak znělo historické prohlášení, které spolu s Jelcinem, Kravčukem a Šuškevičem podepsali také premiéři Ukrajiny a Běloruska Vitold Fokin a Vjačeslav Kebič a ruský státní tajemník Gennadij Burbulis.

Zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/sovetsky-svaz-se-rozpadl-behem-par-dni/r~i:article:304660/>

Politici, kteří přesně před dvaceti lety podepsali rozpad Sovětského svazu, se označují za spiklence z pralesa. Leonid Kravčuk strach z podpisu přelomového dokumentu neměl. „Strach ne. Pokud děláte něco významného, tak si strach nepřipouštíte. Rozpad Sovětského svazu byl historickou událostí, cítil jsem pouze obrovskou zodpovědnost. Bylo mi jasné, že naše rozhodnutí může změnit životy milionů lidí. A to se také potvrdilo...“ /.../ Kravčuk byl tehdy ve funkci pouhé dva dny. Pro rozpad Sovětského svazu měl ale v ruce velmi silný argument. „Pár dnů před podpisem bělověžské dohody se na Ukrajině konalo referendum. Devadesát procent lidí hlasovalo pro nezávislost země. Takže jsem znal názor mého národa, který si přál zásadní změnu,“ hájí se Leonid Kravčuk. Společně s Jelcinem a Šuškevičem se ale přeci jen obávali reakce společnosti. Nemohli totiž zrušit sovětskou říši jen tak. Proto nové uskupení pojmenovali Společenství nezávislých států. „Pokud bychom se tehdy dohodli, že se okamžitě rozcházíme, že si každá sovětská republika může jít svou cestou, mohlo by to mít nebezpečné následky. Moc dobře jsme věděli, že když by se ráno lidé vzbudili a dozvěděli se, že Sovětský svaz už neexistuje, mohli by na to reagovat velmi emotivně,“ vzpomíná Kravčuk. Proto před dvaceti lety vymysleli v Bělověžském pralesi přijatelnější šokovou terapii. „Ano, lidé se sice vzbudili a zjistili, že Sovětský svaz jako geopolitický systém přestal fungovat, ale místo něho budou žít v novém mezinárodním uspořádání, které se jmenuje Společenství nezávislých států. To zásadní, že zůstáváme víceméně spolu, jsme zachovali. To bylo velmi rozumné,“ chlubí se Kravčuk. /.../ „O demokracii jsem měl jen mlhavou představu. Nikdy jsem na vlastní oči neviděl, jak funguje. V době Sovětského svazu jsem byl na Západě jen jednou, ve Švýcarsku. Jak žijí lidé v kapitalistických zemích jsem netušil. Znal jsem to jen z knih a časopisů,“ vybavuje si začátky své nové politické kariéry bývalý ukrajinský prezident.

Zdroj:

https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/leonid-kravcuk-vzpomina-jak-pred-20-lety-prispel-k-rozpadu-sovetskeho-svazu_201112081310_mvdrova

SNS (Společenství nezávislých států) SNS vzniklo na podzim 1991 jako volný svazek postsovětských států s nově získanou samostatností. Dne 8. prosince 1991 se uskutečnilo setkání ruských, ukrajinských a běloruských představitelů, kteří se Bělověžskou dohodou dohodli na vytvoření [4] www.jsns.cz nové organizace otevřené všem postsovětským státům (za 18 dní se SSSR rozpadl). Dne 21. prosince 1991 pak v Alma-Atě do společenství přistoupilo dalších osm států. /.../ Pobaltské státy (Estonsko, Lotyšsko, Litva) se odmítly stát součástí SNS, jelikož považovaly své předešlé členství v SSSR za vnucené a protiprávní. /.../

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Denstv%C3%AD_nez%C3%A1visl%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF

Zapište odpovědi na následující otázky:

---

1. Popište kdy, kdo a jakým způsobem se zasloužil o zánik Sovětského svazu. Čeho se „spiklenci z pralesa“ obávali?
2. Zaznamenejte, co konkrétně mělo v očích veřejnosti zánik SSSR zmírnit?
3. Jak se nástupnický stát nazýval?

8. PROSINCE 1991

PRACOVNÍ LIST B

Václav Veber:

Rozpad Sovětského svazu je výsledek souběhu celé řady příčin, vnitřních i vnějších. Za nejzákladnější vnitřní příčiny považuji ekonomický propad, stagnaci, neschopnost udržet ekonomický vývoj a krizi ideologie. Komunismus byla pouze fasáda už za Brežněva. A vnější příčinou byla aktivita Spojených států, Reaganova aktivita. Reagan totiž po delší době přišel s tím, že komunismus lze porazit – do té doby ho pouze „zadržovali“, do jeho nástupu si nedokázali představit, že by Sovětský svaz zmizel. Reagan na tom cílevědomě pracoval, jako to bylo třeba v případě uzbrojení SSSR (ta známá teze hvězdných válek).

Petruška Šustrová:

Překládala jsem knihu Rusko a národy, která tvrdí, že Sovětský svaz rozvrátil národy. Kromě těch elit tam totiž byli i ti lidé, kteří měli nějaké národní tradice a nehodlali se nechat přetavit /.../ na všeobecného sovětského člověka. Ostatně i člověk bez vyššího vzdělání si umí představit, že estonská národní tradice byla trochu jiná než ázerbájdžánská. A to je něco, co se týká i třeba Poláků, Rumunů či Maďarů, když ne nás, kteří jsme poněkud národnostně vlažní.

Libor Dvořák:

To je samozřejmě pravda. V některých národech, zejména čím dál měly od slovanské kultury, to národní povědomí žilo víc. To je celkem pochopitelné. Ale na druhé straně je pravda, že kdyby Brežněvovo směřování k sovětskému člověku a národu trvalo ještě dvě tři generace, asi by to zafungovalo a nakonec by tak z té směsice národů ten fenomén sovětského člověka vznikl. Zabránil tomu právě rozpad Sovětského svazu.

Zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1202615-rozpad-sovetskeho-svazu>

Zapište odpovědi na následující otázky:

1. Pročtete si pečlivě texty a shrňte důvody rozpadu SSSR.
2. Zformulujte, co by se mohlo stát, kdyby se SSSR nerozpadl?

8. PROSINCE 1991

PRACOVNÍ LIST C

Rozpad SSSR byla tragédie, řekl Putin, který si musel přivydělávat jako taxikář

(12. 12. 2021)

Ruský prezident v dokumentu televizní stanice Rossija 1 „Rusko. Nová historie“ označil rozpad SSSR za tragédii. Putin zdůraznil, že země ztratila 40 procent svého území, přibližně stejný počet obyvatel a výrobní kapacitu; většina území svazových republik byla ještě před koncem samoděržaví součástí carského Ruska. Po rozpadu Sovětského svazu se ocitlo 25 milionů Rusů v zahraničí. „Proměnili jsme se ve zcela jinou zemi. A to, co se nashromáždilo za tisíc let, bylo z velké části ztraceno. Pro mnohé to byla také tragédie humanitární,“ řekl Putin a přiznal, že se v zoufalé ekonomické situaci musel živit jako taxikář. „V dalších letech bylo potřeba obnovit ekonomiku, následně sociální sféru, hodně se udělalo pro obnovení vojensko-průmyslových komplexů a ozbrojených sil,“ pokračoval Putin.

Agentura Reuters zmínila, že Putinovy výroky mezi kritiky současného ruského prezidenta dále posílí spekulace ohledně jeho záměrů v zahraniční politice. Podle nich plánuje Sovětský svaz obnovit a v současnosti proto uvažuje o útoku na Ukrajinu. Taková obvinění Kreml odmítá.

Zdroj:

<https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-rozpad-sssr-byla-tragedie-rekl-putin-ktery-si-musel-privydelavat-jako-taxikar-40380910>

Zapište odpovědi na následující otázky:

1. Zjistíte z novinového článku, jak rozpad SSSR vnímají současní vládcí Ruska a čím svůj postoj zdůvodňují?

2. Jak se Vladimír Putin vyjadřoval na konci roku 2021 o invazi na Ukrajinu? Za jak dlouho po vydání tohoto článku invaze začala?

8. PROSINCE 1991

PRACOVNÍ LIST D

Máme zlost a stydíme se. Polovina Rusů rozpad SSSR stále nerozdýchala

(18. 1. 2019)

Téměř každý druhý Rus cítí zlost a stud kvůli rozpadu Sovětského svazu počátkem 90. let minulého století. Za výsledky takzvané perestrojky - procesu reforem - bývalého sovětského vůdce Michaila Gorbačova z druhé poloviny 80. let se stydí čtvrtina dotazovaných. Hrdost naopak téměř devět z deseti Rusů pociťuje nad vítězstvím sovětské armády nad nacistickým Německem za druhé světové války. Podle agentury Interfax to vyplývá z průzkumu nezávislé sociologické služby Levada. Polovina účastníků ankety je pyšná na úspěchy sovětské kosmonautiky a 45 procent Rusů s hrdostí hodnotí násilnou anexi ukrajinského Krymu. Podle 88 procent dotázaných by si Rusko mělo zachovat status světové velmoci, desetina Rusů to považuje za zbytečné. Tři čtvrtiny občanů Ruské federace jsou přesvědčeny, že velmocenského postavení jejich země už dosáhla. Opačný názor má 23 procent Rusů. Mezi důvody k hrdosti se podle agentury Interfax v průzkumu objevila i sláva ruských zbraní a silný prezident. Příčinou nespokojenosti je kromě jiného věčné zaostávání za Západem, chudoba a vzájemná neúcta mezi lidmi.

Zdroj:

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/rusko-sovetsky-svaz-pruzkum-rusove-stydi.A190118_110308_zahranicni_remy

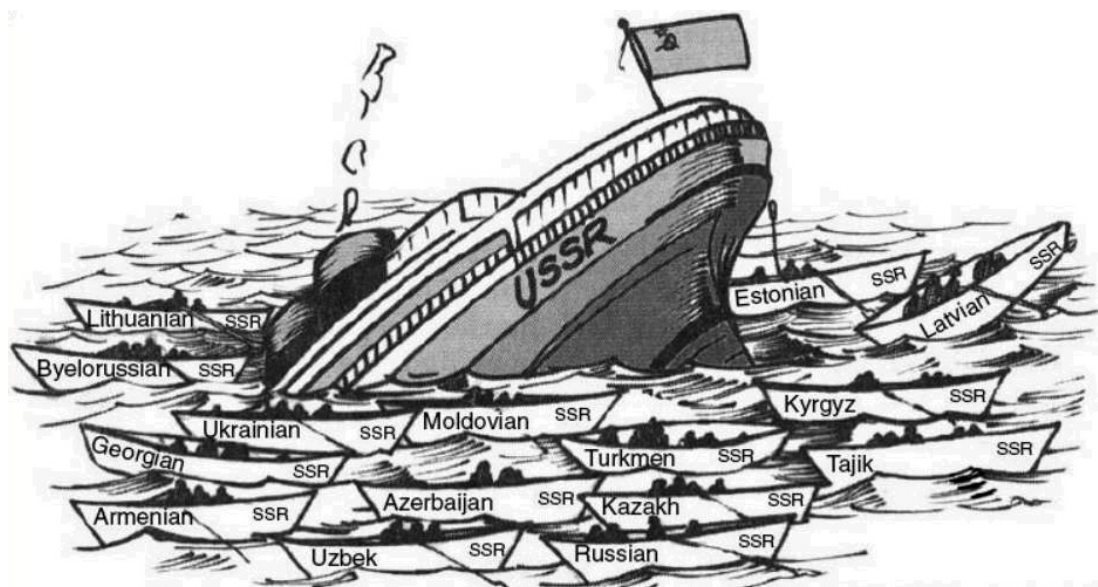
Zapište odpovědi na následující otázky:

1. Jak zánik Sovětského svazu hodnotí současní obyvatelé Ruska?
2. Zjistěte, na co jsou dnešní Rusové naopak hrdí a v čem by podle výsledků ankety mělo Rusko navázat na SSSR?

8. PROSINCE 1991

PRACOVNÍ LIST E

Prohlédněte si karikaturu a zformulujte v jedné větě její základní poselství.

Zdroj: Sue Ann Kime, Paul Stich: *Global History: STARreview*, N&N Publishing, 1. 1. 2000

Na slepé mapě bývalého SSSR zkuste určit, pod kterými čísly se skrývají jednotlivé lodičky z karikatury.

Zdroj:

https://en.wikipedia.org/wiki/Dissolution_of_the_Soviet_Union#/media/File:USSR_Republics_Numbered_Alphabetically.Png

Png

1	9
2	10
3	11
4	12
5	13
6	14
7	15
8	